

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تهیه کننده: مهسا رجبی نژاد

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تیر ۱۴۰۲

از طریق پست الکترونیکی زیر می توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

Economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

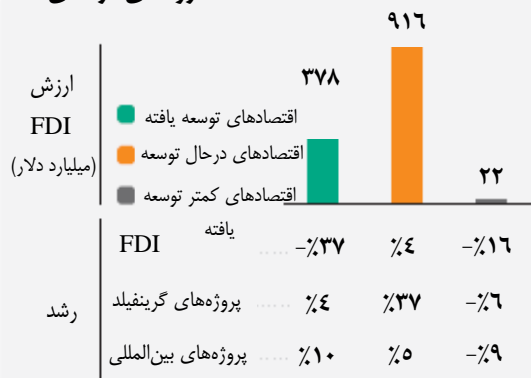

مقدمه

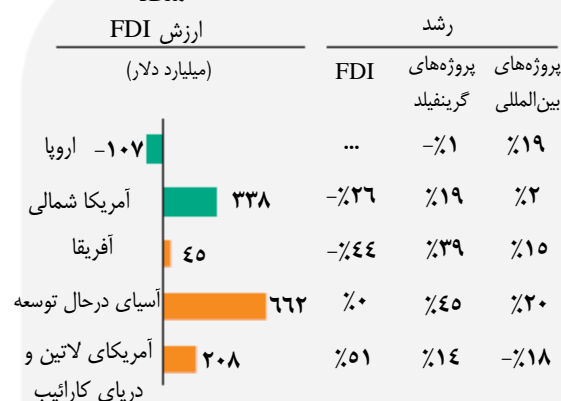
گزارش سرمایه‌گذاری جهانی آنکتاد در سال ۲۰۲۳ نشان می‌دهد که کشورهای در حال توسعه در تلاش برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار تا سال ۲۰۳۰ با کسری سرمایه‌گذاری سالانه رو به رشدی روبرو هستند. این کسری از ۲.۵ هزارمیلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ به ۴ هزارمیلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ افزایش یافته است. این گزارش کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهانی را در سال ۲۰۲۲ نشان می‌دهد و تاکید می‌کند که کشورهای در حال توسعه سالانه به ۱.۷ تریلیون دلار سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر نیاز دارند اما تنها ۵۴۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ دریافت کردند. این گزارش همچنین خواستار حمایت فوری برای توانمندسازی کشورهای در حال توسعه برای جذب سرمایه‌گذاری بیشتر برای گذار به انرژی پاک است.

روندهای سرمایه‌گذاری بین‌المللی در سال ۲۰۲۲

گروه‌های درآمدی

منطقه

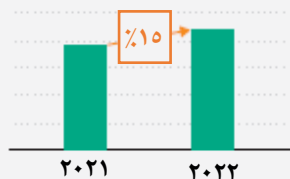
اقتصادهای در حال توسعه

توسعه ۷۰ درصد از

سرمایه‌گذاری
مستقیم خارجی
جهانی را تشکیل
می‌دهند

پروژه‌های گرینفیلد

تعداد

پروژه‌های بین‌المللی مالی

تعداد

اقتصادهای در حال توسعه

توسعه ۷۰ درصد

از سرمایه‌گذاری
مستقیم خارجی
جهانی را تشکیل
می‌دهند

زیرساخت‌ها،

زنجیره‌های

ارزش جهانی و

تراشه‌ها شاهد

افزایش سرمایه‌گذاری

هستند

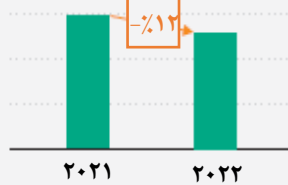
ادغام‌ها و تملک‌های فرامرزی

ارزش

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

ارزش

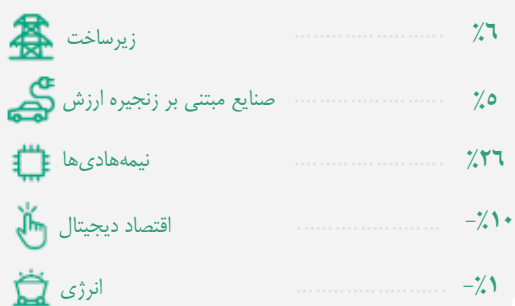

سرمایه‌گذاری در

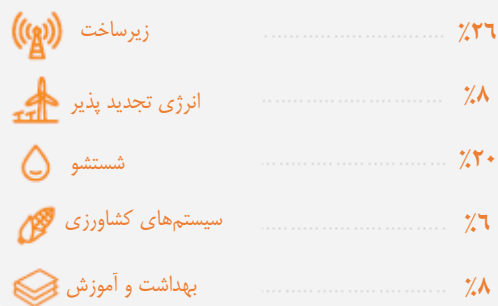
اهداف توسعه پایدار
در حال افزایش بوده،

اما در برخی
بخش‌ها بسیار
کند است

صنعت (تعداد پروژه)

بخش‌های اهداف توسعه پایدار (کشورهای در حال توسعه، تعداد پروژه)

۲۰ اقتصاد برتر در جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۲

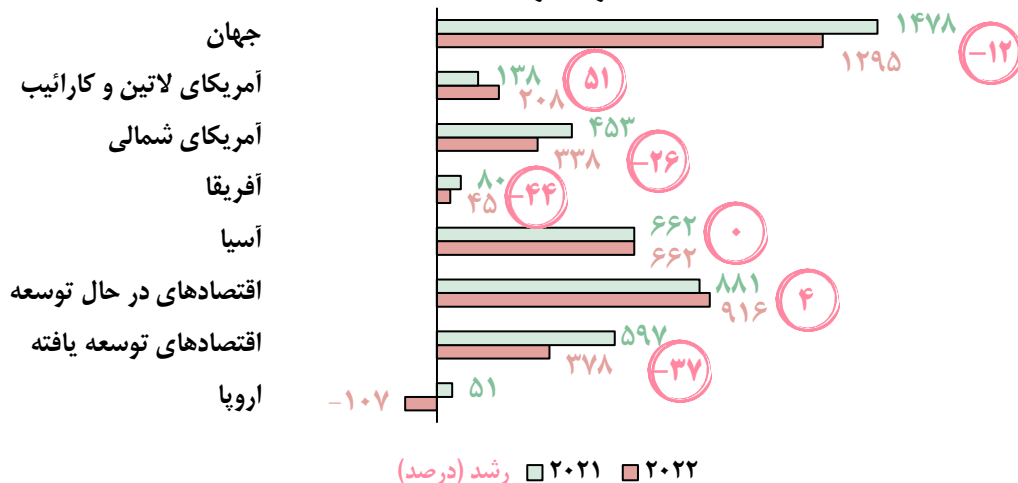
همانطور که ملاحظه می‌شود در سال ۲۰۲۲، کشورهای آمریکا، چین، سنگاپور و هنگ کنگ به ترتیب با ۲۸۵ میلیارد دلار، ۱۸۹ میلیارد دلار، ۱۴۱ میلیارد دلار و ۱۱۸ میلیارد دلار بیشترین جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را به خود اختصاص داده‌اند. در مقایسه با سال ۲۰۲۱ ترکیب ۴ کشور ذکر شده تغییری نداشته با این تفاوت که تنها سنگاپور توانسته جایگاه سوم که متعلق به هنگ کنگ بوده را به خود اختصاص دهد.

در میان ۲۰ کشور برتر در جریان ورودی سرمایه در سال ۲۰۲۲، کشور استرالیا توانسته با ۱۵ رتبه صعود در جایگاه ششم قرار بگیرد. شایان ذکر است، طی بازه ذکر شده ایتالیا توانسته جایگاه خودش را از ۱۸۳ در سال ۲۰۲۱ به ۱۸ در سال ۲۰۲۲ ارتقا دهد و جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی خودش را از منفی ۹ میلیارد دلار به حدود ۲۰ میلیارد دلار برساند.

علی‌رغم کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهانی، پروژه‌های اعلام شده، نقاط روشنی را نشان می‌دهند

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهانی در سال ۲۰۲۲ با ۱۲ درصد کاهش به ۱.۳ تریلیون دلار رسید که تحت تاثیر جنگ در اوکراین، قیمت بالای مواد غذایی و انرژی و بدهی عمومی قرار گرفته است. اقتصادهای توسعه یافته با کاهش ۳۷ درصدی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ۳۷۸ میلیارد دلار، بیشتر از سایر اقتصادها تحت تأثیر قرار گرفتند. با این حال، برخی از کشورهای بزرگ در حال ظهور در اقتصادهای در حال توسعه سهم بیشتری از سرمایه‌گذاری را جذب کردند که منجر به رشد ۴ درصدی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی شد. پروژه‌های اعلام شده سرمایه‌گذاری گرین‌فیلد در سال ۲۰۲۲ حدود ۱۵ درصد افزایش یافت و صنایعی که با چالش‌های زنجیره تامین مواجه بودند، شاهد افزایش پروژه‌های سرمایه‌گذاری بودند. سرمایه‌گذاری در بخش‌های اقتصاد دیجیتال کند شد در حالی که سرمایه‌گذاری بین‌المللی در تولید انرژی‌های تجدیدپذیر رشد ۸ درصدی را تجربه کرد. شرکت‌های بزرگ نفتی دارایی‌های سوخت فسیلی را عمدتاً به شرکت‌های سهام خصوصی ثبت نشده و اپراتورهای کوچک‌تر با الزامات افشای پایین‌تر و با نرخ حدود ۱۵ میلیارد دلار به صورت سالانه می‌فروشند، که برای اطمینان از مدیریت دارایی‌های مسئولانه نیازمند مدل‌های جدید معامله است.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهانی و رشد آن براساس منطقه در سال ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)

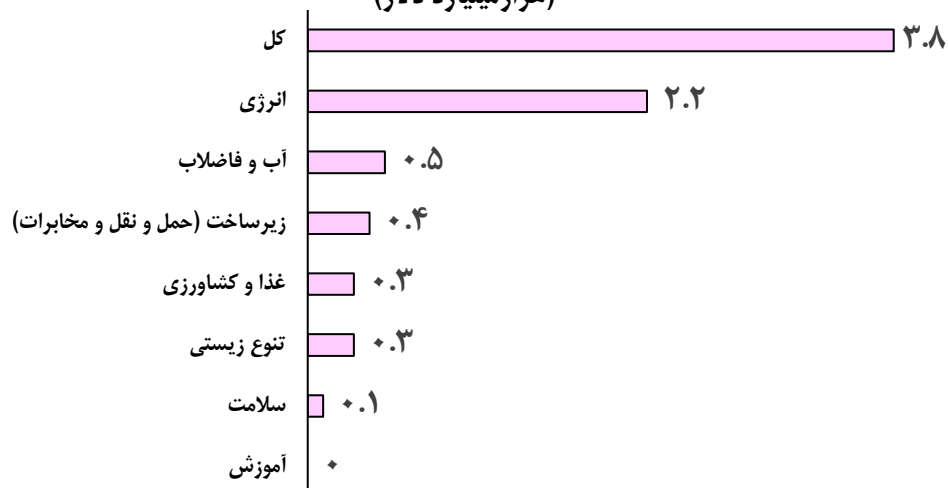
بیشتر شدن شکاف سرمایه‌گذاری در اهداف توسعه پایدار (SDG)

علیرغم رشد تامین مالی پایدار

سرمایه‌گذاری در بخش‌های مرتبط با اهداف توسعه پایدار (SDGs) در کشورهای در حال توسعه در سال ۲۰۲۲ به ویژه در زمینه‌هایی مانند زیرساخت‌ها، انرژی، آب و فاضلاب، سیستم‌های کشاورزی، بهداشت و آموزش افزایش یافت. با این حال، از زمان پذیرش SDGs در سال ۲۰۱۵ به دلیل رشد آهسته در سال‌های اولیه و تأثیر همه‌گیری کووید-۱۹، این افزایش اندک بوده است. این گزارش نشان می‌دهد شکاف سرمایه‌گذاری برای توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه از ۲.۵ تریلیون دلار در سال ۲۰۱۵ به ۴ تریلیون دلار افزایش یافته است. این شکاف هم به سرمایه‌گذاری ناکافی و هم به نیازهای اضافی نسبت داده می‌شود. بخش انرژی بیش از نیمی از شکاف را تشکیل می‌دهد و نیازهای سرمایه‌گذاری سالانه ۲.۲ هزار میلیارد دلار برای تولید انرژی، بهره‌وری و فناوری‌های کم‌کربن تخمین زده می‌شود. همچنین شکاف‌های قابل توجهی در زیرساخت‌های آب و حمل و نقل وجود دارد. این شکاف فزاینده با روندهای مثبت مشاهده شده در سرمایه‌گذاری پایدار در بازارهای سرمایه جهانی که ۱۰ درصد رشد کرد و در سال ۲۰۲۲ به ۵.۸ تریلیون دلار رسید، در تضاد است.

تخمین شکاف سرمایه‌گذاری سالانه برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار تا سال ۲۰۳۰

(هزار میلیارد دلار)

منبع: آنکتاد

پروژه‌های سرمایه‌گذاری خصوصی بین‌المللی در اهداف توسعه پایدار رشد می‌کند.
تغییر در تعداد پروژه‌ها (درصد)

نسبت ۲۰۲۲ به ۲۰۱۵	نسبت ۲۰۲۲ به ۲۰۲۱
۱۶	۲۶
۲۱	۸
۱۳	۲۰
۱۹	۶
۱۱	۸

زیرساخت

زیرساخت‌های حمل و نقل، تولید و توزیع برق (به استثنای انرژی‌های تجدیدپذیر)، مخابرات

انرژی تجدیدپذیر

تاسیسات تولید انرژی‌های تجدیدپذیر، همه منابع

شستشو

تامین آب و فاضلاب صنایع و خانوارها

سیستم‌های کشاورزی

تولید و فرآیندهای کشاورزی؛ کودها، آفت‌کش‌ها و سایر مواد شیمیایی؛ تحقیق و توسعه فن‌آوری

بهداشت و آموزش

امکانات بیمارستانی، ساختمان‌های مدارس و سایر زیرساخت‌ها برای ارائه خدمات

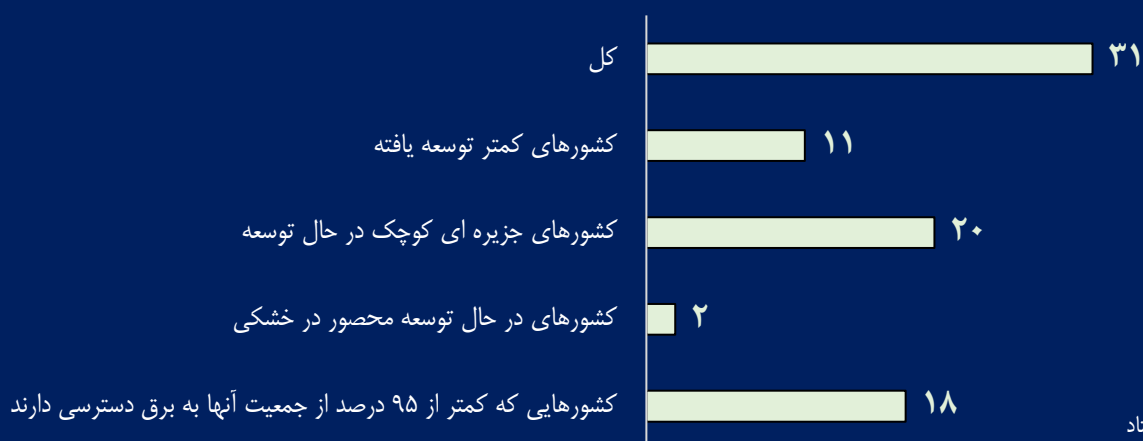

کشورهای در حال توسعه برای جذب سرمایه گذاری در انرژی پاک نیاز فوری بیشتری به حمایت دارند

از زمان تصویب توافقنامه پاریس در سال ۲۰۱۵، سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر تقریباً سه برابر شده، اما بیشتر بودجه به کشورهای توسعه‌یافته اختصاص یافته است. کشورهای در حال توسعه سالانه به حدود ۱.۷ هزارمیلیارد دلار سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر از جمله شبکه‌های برق، خطوط انتقال و ذخیره‌سازی نیاز دارند، اما در سال ۲۰۲۲، آنها تنها حدود ۵۴۴ میلیارد دلار دریافت کردند. بیش از ۳۰ کشور در حال توسعه هنوز سرمایه‌گذاری بین‌المللی قابل توجهی در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر جذب نکرده‌اند. در اکثر ۱۰ کشور در حال توسعه برتر با بالاترین سطح سرمایه‌گذاری بین‌المللی در انرژی‌های تجدیدپذیر نیز، این سرمایه‌گذاری تنها بین یک دهم تا یک سوم از کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) را تشکیل می‌دهد.

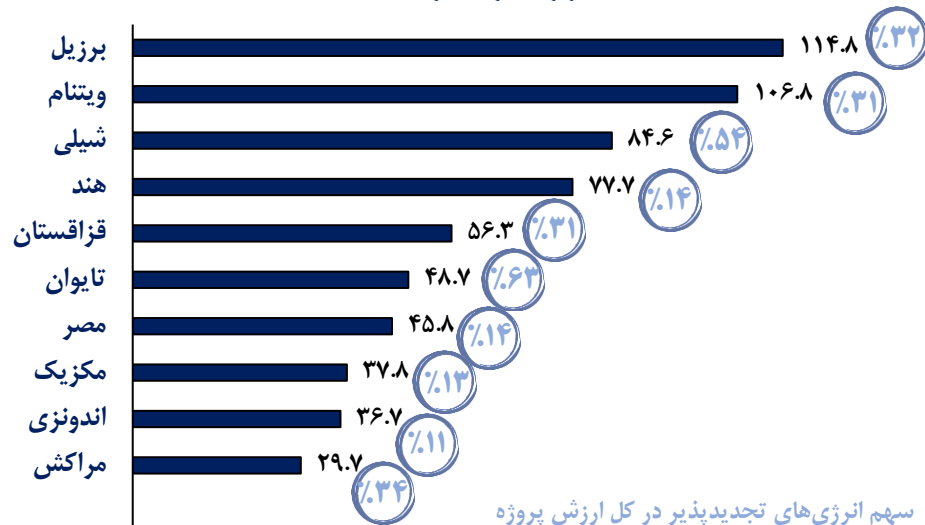
یکی از موانع اصلی سرمایه‌گذاری انرژی در کشورهای در حال توسعه، هزینه سرمایه است، زیرا این سرمایه‌گذاری‌ها اغلب به عنوان سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیرتر تلقی می‌شوند. این گزارش نشان می‌دهد که مشارکت بین سرمایه‌گذاران بین‌المللی، بخش عمومی و مؤسسات مالی چندجانبه می‌تواند هزینه سرمایه را به میزان قابل توجهی کاهش دهد. برای مثال، جذب سرمایه‌گذاران بین‌المللی می‌تواند گسترش تامین مالی بدهی را تا ۸ درصد، افزودن بانک‌های توسعه چندجانبه (MDB) می‌تواند آن را تا ۱۰ درصد و ترکیب هر دو در مشارکت‌های دولتی و خصوصی می‌تواند آن را تا ۴۰ درصد کاهش دهد.

تعداد کشورهای در حال توسعه بدون پروژه بزرگ سرمایه‌گذاری بین‌المللی در انرژی‌های تجدیدپذیر از سال ۲۰۱۵

منبع: آنکتاد

ارزش سرمایه‌گذاری بین‌المللی در انرژی‌های تجدیدپذیر ۱۰ اقتصاد برتر در حال توسعه
(هزار میلیارد دلار)

سهم انرژی‌های تجدیدپذیر در کل ارزش پروژه

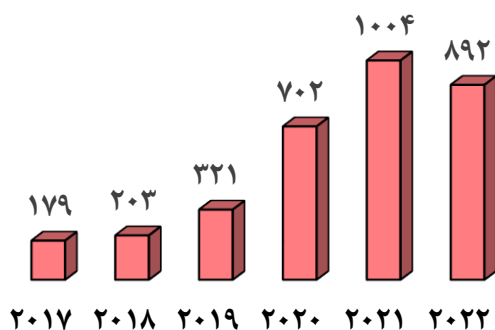
منبع: آنکتاد

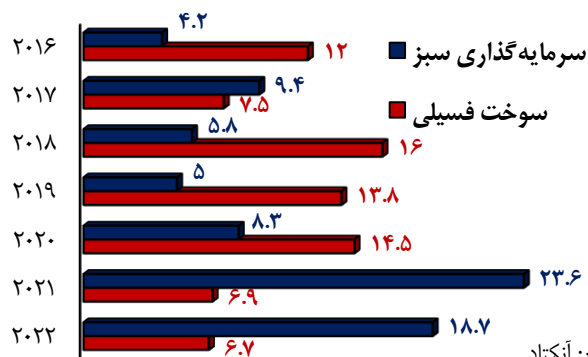
انعطاف‌پذیری تامین مالی پایدار در میان نوسان بازارهای سرمایه

گزارش اخیر نشان داده است که علی‌رغم یک محیط اقتصادی چالش برانگیز، بازار مالی پایدار، که شامل اوراق قرضه می‌شود، بیش از ۱۰ درصد رشد کرده و به ارزش ۵.۸ هزارمیلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ رسید. انتشار اوراق قرضه پایدار نیز در این مدت پنج برابر شده و ارزش آن به ۳.۳ هزارمیلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ رسیده است. علاوه بر این، ۱۰۰ صندوق دولتی و بازنشستگی عمومی اقدامات خود در زمینه آب و هوا را بهبود بخشیده‌اند و دو سوم از آنها متعهد به دستیابی به صفر خالص در پرتفوی سرمایه‌گذاری خود تا سال ۲۰۵۰ شده‌اند. با این حال، سرمایه‌گذاران نهادی، صندوق‌های بازنشستگی، و صندوق‌های ثروت دولتی با چالش‌هایی در دسترسی به فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه به دلیل محدودیت در تامین مالی پروژه‌های غیرسرمایه‌گذاری مواجه هستند. علاوه بر این، در حالی که صندوق‌های پایدار تمایل دارند در معیارهای زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی از صندوق‌های متعارف بهتر عمل کنند، سبزشویی (Greenwashing)، فرآیند انتقال یک تصور نادرست یا اطلاعات گمراه‌کننده در مورد سالم بودن محصولات یک شرکت از نظر زیست‌محیطی است.) همچنان یک مشکل باقی می‌ماند، به طوری که حداقل یک چهارم صندوق‌ها نتوانستند اعتبار پایدار خود را برآورده کنند.

انتشار جهانی اوراق قرضه پایدار طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)

ارزش سرمایه‌گذاری‌های سبز و سوخت‌های فسیلی طی سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)

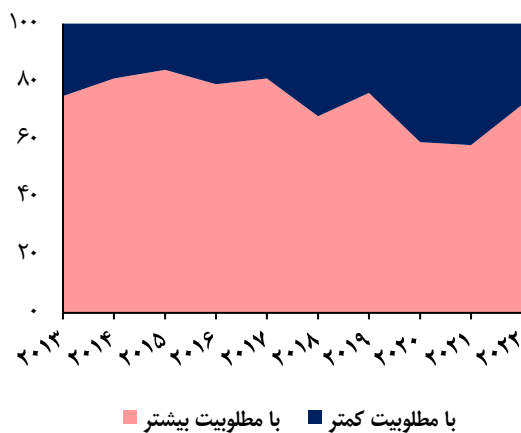
منبع: آنکتاد

سیاست‌های سرمایه‌گذاری انرژی پاک را ترویج می‌کند، اما معاهدات

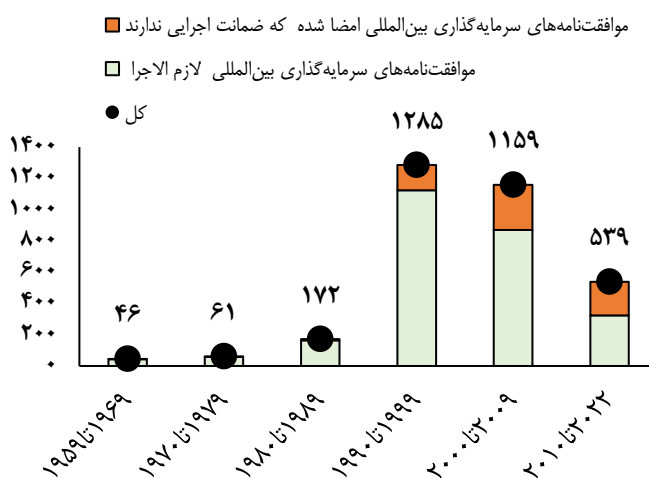
قدیمی مانع پیشرفت می‌شود

در سال ۲۰۲۲، فعالیت‌های سیاست‌گذاری سرمایه‌گذاری به طور قابل توجهی افزایش یافت، زیرا بسیاری از کشورها اقداماتی را برای مقابله با رکود اقتصادی پیش‌بینی شده انجام دادند. تعداد اقدامات سرمایه‌گذاری که برای سرمایه‌گذاری مطلوب بود به ۱۰۲ افزایش یافت که تقریباً دو برابر سال قبل بود و سهم خود را از کل اقدامات قبل از همه‌گیری دوباره به دست آورد. اقدامات تسهیل سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه و برای اولین بار پس از همه‌گیری، در کشورهای توسعه یافته، از جمله ابتکارات جدید برای ترویج انرژی‌های تجدیدپذیر و سایر سرمایه‌گذاری‌های مرتبط با آب و هوا، برجسته بود. کار برای اصلاح رژیم توافقنامه سرمایه‌گذاری بین‌المللی، از جمله انواع جدید موافقت‌نامه‌های مرتبط با سرمایه‌گذاری و فسخ قراردادهای سرمایه‌گذاری دوجانبه موجود ادامه یافت. با این حال، فسخ معاهده‌ها برای سومین سال متوالی از قراردادهای سرمایه‌گذاری بین‌المللی جدید فراتر رفت و جهان این قراردادها را به ۳۲۶۵ معاهده رساند که از این تعداد ۲۵۸۴ معاهده لازم‌الاجرا هستند. قراردادهای سرمایه‌گذاری بین‌المللی نسل قدیم که بر چشم انداز سرمایه‌گذاری تسلط دارند می‌توانند فضای سیاست‌گذاری دولت‌ها را برای اجرای اقدامات مورد نیاز برای گذار انرژی، مختل و اصلاح این قراردادها را حتی فوری‌تر کنند.

تغییرات در سیاست‌های سرمایه‌گذاری ملی، طی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۲ (درصد)

تعداد موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری طی سال‌های ۱۹۵۹ تا ۲۰۲۲

منبع: آنکتاد

پیشنهاد آنگتاد برای عقد قرارداد سرمایه‌گذاری در انرژی پایدار

این گزارش طرحی به نام پیمان اقدام جهانی برای سرمایه‌گذاری در انرژی پایدار برای کلیه کشورها را پیشنهاد می‌کند که شامل اصول راهنمایی است که به سه هدف، گذار انرژی، دستیابی به اهداف آب و هوایی، تأمین انرژی مقرون‌به‌صرفه برای همه، و تضمین امنیت انرژی، می‌پردازد. این طرح شامل شش بسته اقدام است که سیاست‌گذاری سرمایه‌گذاری ملی و بین‌المللی، مشارکت‌ها و همکاری‌های جهانی، مکانیسم‌ها و ابزارهای تامین مالی و بازارهای مالی پایدار را پوشش می‌دهد.

سیاست‌های سرمایه‌گذاری ملی

- جهت‌گیری مجدد انگیزه‌های سرمایه‌گذاری عمومی برای در نظر گرفتن عملکرد انتشار گازهای گلخانه‌ای
- سفارشی کردن مکانیسم‌های ترویج سرمایه‌گذاری در گذار انرژی
- تقویت ظرفیت موسسات ترویج سرمایه‌گذاری برای جذب سرمایه‌گذاری در گذار انرژی
- استفاده از مناطق ویژه اقتصادی به عنوان مدل‌های گذار انرژی برای اقتصاد و سرمایه‌گذاری در انرژی پایدار

سیاست‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی

- جریان اصلی توسعه پایدار به عنوان هدف اصلی موافقتنامه‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی
- منع کاهش استانداردهای زیست‌محیطی به عنوان ابزاری برای رقابت برای سرمایه‌گذاری
- تقویت بعد ترویج و تسهیل موافقتنامه‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی
- اصلاح موافقتنامه‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی و حل و فصل اختلافات بین سرمایه‌گذار و دولت برای کاهش ریسک موارد مربوط به سیاست‌گذاری در انرژی پایدار

مشارکت‌های جهانی

- راه‌اندازی راه‌حل‌های سرمایه‌گذاری انرژی پایدار، کمک‌های فنی و ظرفیت‌سازی
- ترویج مشارکت برای حمایت از گروه‌هایی از اقتصادهای آسیب‌پذیر با نیازهای خاص در گذار انرژی، مانند کشورهای کمتر توسعه‌یافته و کشورهای جزیره‌ای کوچک در حال توسعه
- ترویج مشارکت برای توسعه ابتکارات سرمایه‌گذاری در بخش‌های پراآینده و پرتاثیر، مانند صنعت، کشاورزی و گردشگری

همکاری‌های منطقه‌ای و جنوب-جنوب

- حمایت از خوشه‌های صنعتی منطقه‌ای و زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای در بخش‌های گذار استراتژیک انرژی جدید
- استفاده از اهرم همکاری اقتصادی منطقه‌ای در توسعه زیرساخت‌های انرژی پایدار
- استفاده از عامل ترویج سرمایه‌گذاری انتقال انرژی در توافقنامه‌های تجارت منطقه‌ای، سرمایه‌گذاری و همکاری صنعتی

مکانیزم ها و ابزارهای تامین مالی

- به حداکثر رساندن ظرفیت وام‌دهی و کاهش ریسک موسسات مالی توسعه (DFIs)، تمرکز آنها بر تسریع سرمایه‌گذاری در انتقال انرژی، و وزن آنها در کشورهای با دسترسی کم به برق
- استفاده اهرم مشارکت خصوصی و دولتی، در ترکیب با DFI ها، برای کاهش هزینه‌های تامین مالی برای سرمایه‌گذاران خصوصی و تبدیل پروژه‌ها به دارایی‌های امانی برای سرمایه‌گذاران نهادی
- افزایش استقرار منابع مالی ترکیبی برای بسیج سرمایه خصوصی اضافی

بازارهای سرمایه و تامین مالی پایدار

- اطمینان از استانداردهای کافی، الزامات افشا و ظرفیت نظارت برای حذف سبزشویی
- گسترش الزامات به بازارهای خصوصی برای به حداقل رساندن ریسک در فرآیند فروش دارایی‌های سوخت فسیلی
- گسترش پوشش بازارهای کربن و بهره‌برداری از پتانسیل تأثیرگذاری فرامرزی بازارهای کربن داوطلبانه
- افزایش آگاهی و ظرفیت برای رشد تامین مالی پایدار در بازارهای نوظهور

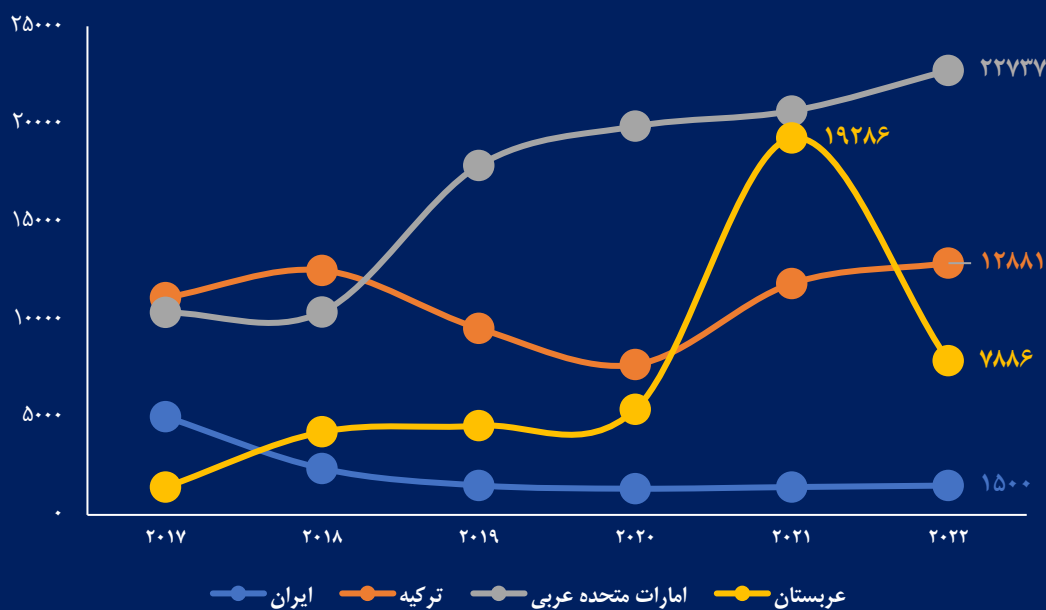
روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران و مقایسه آن با کشورهای ترکیه،

عربستان و امارات متحده عربی

همانطور که در نمودار زیر ملاحظه می‌شود طی ۵ سال منتهی به سال ۲۰۲۲، در میان کشورهای مورد بررسی، امارات متحده عربی توانسته طی بازه مذکور روند صعودی جذب سرمایه‌گذاری خود را که از سال ۲۰۱۹ آغاز شده بود تا سال ۲۰۲۲ ادامه بدهد و جذب سرمایه حدود ۲۳ میلیارد دلاری داشته باشد. جریانات ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی عربستان سعودی نیز که در سال ۲۰۲۱ حدود ۱۹ میلیارد دلار بود، با کاهش حدود ۵۹ درصدی در سال ۲۰۲۲ به حدود ۸ میلیارد دلار رسید.

طی بازه مورد بررسی جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران به طور کلی روند نزولی را با شیب ملایم، طی کرده و در سال ۲۰۲۲ به ۱.۵ میلیارد دلار رسیده است. از دلایل کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران طی ۵ سال منتهی به سال ۲۰۲۲ می‌توان به تشدید تحریم‌های بین‌المللی علی‌الخصوص تحریم‌های بانکی و خروج شرکت‌های خارجی از ایران اشاره کرد. شایان ذکر است عمده سرمایه‌گذاری جذب شده طی سال‌های اخیر نیز مربوط به سرمایه‌گذاری در بخش نفت و گاز بوده است.

روند جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران و کشورهای منتخب طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ (میلیون دلار)

منبع: آنگتاد